

PHƯƠNG PHÁP THẢO LUẬN NHÓM TRONG DẠY HỌC MÔN NHỮNG NGUYÊN LÝ CƠ BẢN CỦA CHỦ NGHĨA MÁC - LÊNIN

○ THS. TRẦN THỊ THU HUYỀN - TS. NGUYỄN THỊ PHƯƠNG THỦY*

Từ năm học 2009-2010, hầu hết các trường đại học và cao đẳng đã triển khai giảng dạy môn *Những nguyên lý cơ bản của Chủ nghĩa Mác - Lênin*, đây là môn học được cấu trúc từ những nội dung cơ bản của ba môn học: Triết học, Kinh tế chính trị, Chủ nghĩa xã hội khoa học. Sự đổi mới về nội dung các môn khoa học Mác - Lênin chứng tỏ các vấn đề lí luận muốn có sức sống cần phải được thay đổi để theo kịp với những vận động, biến đổi và phát triển không ngừng của thực tiễn cuộc sống. Bên cạnh việc đổi mới về nội dung môn học, việc lựa chọn những phương pháp dạy học (PPDH) phù hợp là điều kiện tất yếu để tạo nên những chuyển biến về chất của quá trình dạy học bộ môn đó.

1. Thảo luận nhóm là một trong những PPDH tích cực mang lại hiệu quả cao trong dạy học. PPDH này xuất hiện từ khá lâu, đến cuối thế kỉ XIX, đầu thế kỉ XX nhiều nhà giáo dục lỗi lạc như: Peixtacoghi, Dixtevec, JDewey đã đề cập đến việc giảng dạy, giáo dục hướng vào hoạt động tích cực, chủ động của người học. Tư tưởng này một thời đã trở thành trào lưu rộng lớn và được gọi dưới thuật ngữ chung là «cách tiếp cận vào người học». Nổi bật lên trong trào lưu này là hệ tư tưởng của JDewey - nhà giáo dục thực dụng Mỹ. Ông là người đầu tiên đưa ra thuật ngữ: «Dạy học lấy học sinh làm trung tâm», mà bản chất của nó là khuyến khích tính tích cực, tự giác, độc lập, sáng tạo của người học trong quá trình học tập để giải quyết các nhiệm vụ học tập, chứ không phải thụ động chờ đợi sự truyền đạt của giáo viên, nắm tri thức sách vở thông qua giáo lí của thầy. Ông chủ trương xây dựng nhà trường tích cực, trong đó hình thức quan trọng nhất là tổ chức cho người học học tập theo nhóm.

Về thực chất, phương pháp thảo luận nhóm (PPTLN) là PPDH trong đó nhóm lớn (lớp học) được chia thành các nhóm nhỏ để tất cả các thành viên trong lớp đều được làm việc, được bàn bạc, trao

đổi về một chủ đề cụ thể và đưa ra ý kiến chung của nhóm mình về vấn đề đó. Mục đích của thảo luận nhóm là làm tăng tối đa cơ hội để người học được làm việc và thể hiện khả năng của mình, được chia sẻ kiến thức, kinh nghiệm, ý kiến để giải quyết một vấn đề có liên quan đến nội dung bài học.

Thảo luận nhóm không những giúp cá nhân được thỏa mãn nhu cầu giao tiếp, có cảm giác an toàn, mà còn làm xuất hiện những hứng khởi làm tăng hiệu suất làm việc do có sự tương tác mặt đối mặt giữa các thành viên, có sự phụ thuộc lẫn nhau một cách tích cực và trách nhiệm phải giải thích vấn đề thuộc về từng cá nhân trong nhóm. Khi được làm việc theo nhóm, người học sẽ rèn luyện được một số kĩ năng cơ bản như: hợp tác theo nhóm (làm việc tập thể), tranh luận trong nhóm (thể hiện ý tưởng sáng tạo của cá nhân), rèn luyện khả năng hùng biện, phản ứng nhanh trước sự tranh luận của các nhóm khác, rèn luyện bản lĩnh, tinh thần cạnh tranh và vượt khó để theo đuổi đến cùng mục tiêu đã đề ra.

2. Trong dạy học môn *Những nguyên lý cơ bản của Chủ nghĩa Mác - Lênin* ở các trường ĐH, CĐ, PPTLN giữ một vai trò quan trọng.

Thứ nhất, môn học *Những nguyên lý cơ bản của Chủ nghĩa Mác - Lênin* nhằm cung cấp thế giới quan, phương pháp luận khoa học cho người học, trên cơ sở đó người học có thể nắm được hệ thống tri thức về những quy luật chi phối quá trình sản xuất và trao đổi tư liệu sinh hoạt vật chất trong đời sống xã hội. Trọng tâm của tri thức ấy là những quy luật kinh tế của quá trình vận động, phát triển, diệt vong tất yếu của hình thái kinh tế - xã hội tư bản chủ nghĩa và sự ra đời của hình thái kinh tế - xã hội cộng sản chủ nghĩa. PPTLN sẽ giúp người học hiểu và lưu giữ được những tri thức dường như rất trừu tượng, rất khó

* Trường Đại học sư phạm Hà Nội

nhớ của môn học do họ được trực tiếp tham gia trao đổi, phản biện, thảo luận để cuối cùng rút ra kết luận dưới sự hướng dẫn của GV.

Thứ hai, PPTLN giúp người học khai thác được nhiều khía cạnh khác nhau đối với cùng một vấn đề trong môn học. Ví dụ: «*Dân chủ là gì*», người học có thể khai thác dưới rất nhiều góc độ như: góc độ quyền làm chủ của người dân, cách thức thực hiện dân chủ của người dân, vai trò của dân chủ trong việc thúc đẩy xã hội phát triển, góc độ nhà nước trợ giúp nhân dân trong việc thực hiện quyền làm chủ, cơ chế mà nhà nước tạo ra để dân thực hiện quyền làm chủ của mình, lịch sử phát triển của dân chủ phương Đông và phương Tây, sự khác nhau giữa các nền dân chủ,...

Thứ ba, tăng cường khả năng hứng thú và sự quan tâm của người học đối với các vấn đề phức tạp của môn học - các vấn đề chính trị, kinh tế - xã hội.

Giúp người học chú tâm hơn đến những vấn đề đang được bàn thảo, gây hứng thú hơn cho người học khi được tự mình trình bày quan điểm của mình (tự mình khẳng định cái tôi của mình), và sung sướng thích thú khi ý kiến của mình được nhiều người chú ý lắng nghe.

Thứ tư, giúp người học rút ra được những kiến giải mới từ các ý kiến khác nhau. Ví dụ, từ việc nghiên cứu «*dân chủ là gì*»? người học có thể thu được những kết luận như: Dân chủ là sản phẩm tiến hoá của lịch sử xã hội loài người, là nhu cầu khách quan của con người, là kết quả của cuộc đấu tranh lâu dài của người lao động chống áp bức, bất công và bóc lột; Dân chủ với tư cách là phạm trù chính trị, gắn với một kiểu nhà nước và một giai cấp cầm quyền nhất định, vì vậy, không có dân chủ phi giai cấp, dân chủ chung chung; dân chủ còn là sản phẩm của quá trình vươn lên của con người trong quá trình làm chủ tự nhiên,

xã hội và bản thân, thể hiện thực chất mối quan hệ giữa người với người được duy trì theo quan niệm về nguyên tắc bình đẳng,...

Thứ năm, với các trường ĐH, CĐ môn học *Những nguyên lý cơ bản của Chủ nghĩa Mác - Lênin* phần lớn được tiến hành giảng dạy ở những lớp đông sinh viên (SV) (có lớp = 100 SV). Vì vậy, việc sử dụng phương pháp này sẽ bắt buộc các SV đều phải tham gia bài học, tránh tình trạng SV chỉ đến lớp «*đánh trống, ghi tên*» mà không có ý thức tự giác học tập.

3. Các bước cơ bản trong dạy học môn *Những nguyên lý cơ bản của Chủ nghĩa Mác - Lênin* theo PPTLN, có thể tóm tắt như bảng sau:

Bước	Hoạt động của GV	Giai đoạn	Địa điểm	Hoạt động của SV
1	Xác định mục tiêu thảo luận	Lập kế hoạch thảo luận	Tại lớp	Nghiên cứu nội dung bài học định thảo luận
2	Lựa chọn vấn đề thảo luận			Gia nhập nhóm, nhận nhiệm vụ, tự nghiên cứu
3	Thành lập nhóm, giao nhiệm vụ			
4	Tổ chức thảo luận theo nhóm (tự thảo luận giữa các thành viên trong nhóm)	Bước tiền thảo luận	SV tự lựa chọn nơi thảo luận	Tranh luận và hợp tác với bạn cùng nhóm để ra được kết quả thảo luận
5	Kiểm tra quá trình làm việc của từng nhóm trước khi tiến hành thảo luận trên lớp			Sau khi gặp GV, tiếp thu sự định hướng của GV để vấn đề thảo luận đi đúng hướng
6	Tổ chức thảo luận giữa các nhóm trên lớp	Thực hiện nội dung thảo luận giữa các nhóm	Tại lớp học	SV tham gia tranh luận, lắng nghe và phản biện giữa các nhóm
7	Tổng kết, nhận xét và đánh giá chung. Kết quả cuối cùng dựa trên 3 tiêu chí (các nhóm tự nhận xét về phần làm việc của nhóm mình; đánh giá giữa các nhóm với nhau; đánh giá của giảng viên)	Tổng kết đánh giá và cho điểm	Tại lớp học	Tóm tắt, rút ra kết luận và ý nghĩa thảo luận đối với bài học.

4. Vận dụng những bước cơ bản của PPTLN vào dạy học: chương VIII. «*Xây dựng nền dân chủ xã hội chủ nghĩa*» (môn *Những nguyên lý cơ bản của Chủ nghĩa Mác - Lênin*). Nội dung gồm: 1. Quan niệm về dân chủ và nền dân chủ; 2. Những đặc trưng cơ bản của nền dân chủ XHCN; 3. Tính tất yếu của nền dân chủ XHCN. Các bước thực hiện:

- *Bước 1: Xác định mục tiêu thảo luận*: + Kiến thức: cung cấp cho SV hiểu thế nào là dân chủ và dân chủ XHCN; + Kỹ năng: làm việc nhóm, độc lập cá nhân, giao tiếp, lãnh đạo; + Tư tưởng: rèn luyện cho SV hiểu mình là chủ nhân đích thực của đất nước và cần làm gì để bảo vệ quyền làm chủ của mình.

- *Bước 2: Xác định các vấn đề cơ bản để đưa ra thảo luận*: + Các em hiểu thế nào về câu nói của Hồ Chí Minh: Dân chủ nghĩa là dân là chủ và dân làm chủ?; + Nhiều nước phát triển trên thế giới cho rằng

Việt Nam là nước có ít dân chủ, bị giới hạn về dân chủ. Vậy Việt Nam có dân chủ hay không? Nền dân chủ Việt Nam có phải là nền dân chủ XHCN hay không?; + Tại sao nói trong tiến trình phát triển dân chủ của nhân loại, thời kì phong kiến không có dân chủ và là một bước thụt lùi trong tiến trình đó?; + Tiêu chí nào dùng để đánh giá xem nước nào có dân chủ, nước nào không có dân chủ hiện nay?; + So sánh nền dân chủ XHCN và nền dân chủ tư sản?; + Tại sao cần phải xây dựng nền dân chủ XHCN trong khi những điều kiện về kinh tế - xã hội của Việt Nam chưa đủ?; + Có người cho rằng nền dân chủ chỉ tồn tại ở các nước phát triển có nền kinh tế và trình độ dân trí cao. Vậy phải chăng các nước nghèo không thể có dân chủ và cũng không cần nghĩ tới dân chủ?; + Để có được nền dân chủ XHCN chúng ta cần những điều kiện gì?

- *Bước 3: Chia nhóm giao nhiệm vụ:* nên chia lớp thành 7-8 nhóm, mỗi nhóm từ 7-10 người, có thể sắp xếp ngẫu nhiên theo danh sách điểm danh; mỗi nhóm được giao nhiệm vụ và thảo luận 1 vấn đề.

- *Bước 4: Tổ chức thảo luận theo nhóm*

- *Bước 5: GV phải kiểm tra giám sát quá trình làm việc của mỗi nhóm để chắc chắn rằng các nhóm có làm việc và đang có những tiến triển tốt.*

- *Bước 6: Tổ chức thảo luận giữa các nhóm trên lớp.* Đây là giai đoạn quan trọng nhất, GV phải thật sự giữ vai trò trọng tài, điều khiển, khéo léo dẫn dắt để giữ bầu không khí thảo luận thân thiện thoải mái nhưng cũng đầy kịch tích.

Ví dụ, trong thảo luận câu: «Có người cho rằng nền dân chủ chỉ tồn tại ở các nước phát triển có nền kinh tế và trình độ dân trí cao. Vậy phải chăng các nước nghèo không thể có dân chủ và cũng không cần nghĩ tới dân chủ?» (vấn đề 7 trong bước 2). Ở đây sẽ có hai loại ý kiến trái ngược nhau hoặc nhiều hơn nữa. Đó là đồng ý và không đồng ý với quan điểm trên. GV cần dẫn dắt một nhóm nói ra quan điểm của mình: vì sao đồng ý hoặc vì sao không đồng ý và để những nhóm khác phản biện lại quan điểm đó.

- *Bước 7: tổng kết, đánh giá và cho điểm:*
+ Đánh giá cá nhân: tiêu chuẩn đánh giá đối với cá nhân như thế nào? làm sao tránh được lối đánh giá bình quân. Để tránh việc tất cả mọi người trong nhóm được điểm giống nhau, GV nên đưa ra quy tắc tính điểm ngay từ đầu. Có thể, GV yêu cầu nhóm trưởng đánh giá các thành viên trong nhóm; tự các thành viên trong nhóm

đánh giá về phần làm việc của mình. Cách này có thể hạn chế vì nếu nhóm trưởng và các thành viên có sự thỏa thuận với nhau thì sẽ dẫn tới điểm số giống nhau. Trường hợp thứ hai, GV chấm điểm, sau đó trả điểm chung về cho nhóm để nhóm tự nhận điểm của mình, các điểm số không được trùng nhau, cộng tổng các điểm đó chia bình quân ra điểm GV cho là được; + Đánh giá tập thể nhóm: tiêu chí đánh giá nhóm là gì (tỉ lệ tham gia, tỉ lệ phát biểu, chất lượng thảo luận, chất lượng trình bày,...). GV cần có lời tổng kết cô đọng, súc tích về nội dung thảo luận; những nhận xét chi tiết về tinh thần làm việc của từng nhóm, thậm chí nêu rõ tên một số cá nhân cụ thể, có phê bình, góp ý, có tuyên dương và hình thức thưởng điểm với những nhóm, cá nhân làm tốt để khuyến khích các em.

PPTLN có vai trò quan trọng trong dạy học, nhưng cũng không phải là phương pháp toàn năng. Khi vận dụng phương pháp này GV gặp không ít khó khăn, trở ngại, vì vậy, đòi hỏi GV phải có sự chuẩn bị tốt, công phu, nắm vững kiến thức và vận dụng phương pháp phù hợp với từng nội dung kiến thức cụ thể, không nên quá lạm dụng dẫn đến giảm hiệu quả và quan trọng nhất là phải biết phối kết hợp các PPDH một cách hợp lí. □

Tài liệu tham khảo

1. Phùng Văn Bộ. Một số vấn đề về phương pháp giảng dạy và nghiên cứu Triết học. NXB Giáo dục, H. 2001.
2. Nguyễn Văn Cư (chủ biên). Giáo trình phương pháp dạy học chủ nghĩa xã hội khoa học. NXB Đại học sư phạm 2007.
3. A.Jakiel. Học tập theo nhóm ở trường học. NXB Giáo dục, H. 1979.
4. Robert Slavin. Dạy học theo nhóm nhỏ: lí thuyết, nghiên cứu và thực hành. NXB Giáo dục, H. 1995.

SUMMARY

"The basic principles of Marxism-Leninism" In order to implement one of the important tasks of education for university students, college education today is political, ideological and moral education, communism ideal. However, this is an abstract and difficult subject for students. Therefore, to implement ideological, political tasks of the course, the selection and effective use of active teaching methods are needed, including group discussion method. If teachers know how to use an effective method to promote the advantages of it and create the excitement of the students in the course.